

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922-02-04, iš Miuncheno - į Berlyną

Vandukas mano! Jau senai tau berašiau ir nuo tavęs beturėjau laiškutį.

Vandukas mano! Jau senai tau berašiau ir senai nuo tavęs beturėjau laiškutį. Jau kelios dienos kaip aš nieko nebegaunu, traukiniai nevaikšto [1], ir aš visai atskirtas. O aš atšvenčiau savo 26 metų sukaktuvę, padariau sąžinės rokundą, paliūdėjau, paverkiau [2]. Tiesą pasakius, man ta diena gal ir nebuvo tokia liūdna - aš tą dieną kaip tiktai nusisamdžiau kambarį - visai kitoj miesto pusėj, ar[,] kitaip sakant[,] priemiesty. Bet užtat be galo graži vieta - žinai, tenai už Izaro [3], už to klonio, kai mes klajojom lietui lyjant ir Rimka [4] keikės. Žinai, ten visai kitas miestas, nepaprastai gražus. Beveik kiekvieni namai - tai didžiausias meno veikalas, visi namai paskendę soduos ir darželiuos. Aš beieškodamas kambario užklydau į tą dalį ir visą dieną pražiopsojau į namus bežiūrėdamas. Aš net nežinau, su kuo palyginti, mes abu Miunchene nieko panašaus nematėme. Gal tik vieni kiti namai iš Georgien str. [5] galėtų šiek tiek prilygti. Aš tame rajone labai norėjau gauti kambarį - ir 2 vas. [6] nusisamdž. [7] Toji gatvė išeina į lauką, o gatvės ilgumas - iš viso vieni namai. Mano kambariūkštis mažyčiukas, pirmame gyvenime vienas didelis langas išeina į kiemą - sodą. Butas - didelis, švarus ir labai aristokratiškas. Be galo tylus. Abelnai tame rajone gyvena bavarų aristokratai. Butas visai priešais „Prinz Regent Theater“ [8], bet žinai[,] rūmai-rūmai to teatro - tai aš nėsu tokio teatro dar niekur matęs, nežinau tiktai, kaip vaidina. Kambarys kainuoja 150 m. [9] Frühst. 20, šviesa 20, tarnaitė 10 ir kuras (centralinis) - 200, bet šildyti kambarys nebeilgai tereikės. Persikelsiu nuo 15/II. Adresas bus toks[:] „München, Bogenhausen, Mühlbauerstr. 1 b/4 Simon“ [10]. O antra - tą dieną, nusisamdęs kambarį, užsifundijau sau - batus į kalnus eiti už 600 auks. [11]

Ir parašiau ant pado „Vieninteliu draugui Baliui Sruogai 1922-II-2 Baly Sruoga“. Tai buvo mano varduvių [12] dovana. Beje, varduvėms aš dar gavau dovanų: 1 šmotuką degutinio muilo, du pakeliu (40 štukų) poperosų ir vieną gėlę - visa tai užfundijo kaiminka [13]. Dėl kaiminkos - aš jau tau rašiau[,] rodos, kad istoriją likvidavau, - o tai padariau šitokiu būdu. Kai aš susirgau - santykiai su šeiminkais ir kaimynais buvo labai blogi (dėl kambario ir t[.] t. [14]), niekas per visą laiką net į mano kambarį nebuvo inėjęs. Mane lankė tik toji kaiminka ir uoliai, net labai uoliai manimi rūpinos visokiais patarnavimais. Mano padėjimas buvo labai durnas. Jai taip uoliai manimi besirūpinant, kartą aš jai pasakiau, paklausiau, kodėl ji taip daro - ar ji tikis, kad tokio savo rūpesniu pakeis mano nusistatymą dėl jos[,] arba kad aš jausdamas pareigą „atsiteisti už rūpesnį“ patsai būsiu kitoks - jeigu ji taip mano - tai aš visai nenoriu nei kad ji mane lankytų, nei kad rūpintųs. Ji atsakė, kad nieko panašaus nemananti, nes ji esanti jau įsitikinusi, kad aš jos niekumet nemylėsiu, bet ji tai daranti todėl, kad mane labai gerbianti ir sutikusi many tokį žmogų, kokių savo gyvenime nesanti regėjusi, tai yra kad vyriškis taip žiūrėtų į moterį, kaip aš žiūriu ir elgiuosiu. Visa tai buvo pasakyta labai ramiai ir paprastai[.] Ji pasakė, kad jeigu man nėra nemalonu, kad ji man neša valgyti, vaistų ir t[.] t[.] - tai ji tai mielu noru darysianti be jokios kitos minties, nes jai tai malonu daryti, nes aš labai aukštas žmogus esąs. Ir mano padėtis buvo tokia, kad aš turėjau karščio ir buvau labai susierzinęs, tai aš jai negalėjau pasakyti, kad ji nevaikšiotų pas mane, nes vis tiktai buvo reikalinga, kad kas tai padarytų, ką ji darė. Taip buvo pačioj pradžioj mano ligos. Paskui ji ateidavo į mane ir mes šnekėdavomės. Ji išsipasakojo savo santykius su vyru - ir man atėjo mintis juos sutaikinti. Kaip tyčia vieną vakarą vyras išėjo pusvalandžiui pas draugą ir grįžo labai vėlai ir visai girtas. Žinoma, atsitiko skandalas, ji ant rytojaus norėjo važiuoti namo, vyras užprašė šeiminkus, kad jos neleistų. Pagaliau ji atėjo į mane klaustis[,] kas jai daryti. Aš jai labai rimtai prišnekėjau, kad ji turi taikintis su vyru ir kad dabar labai gera proga paimti vyrą į savo rankas ir padaryt jį ištikimu. Aš pasakiau, ką ji turi padaryti ir ką vyrui sakyti. Ji visa tai padarė ir mano patarimas[,] pasirodo[,] labai geras buvęs. Dviem dienom praslinkus jau vyras atsiklaupęs prašė viską užmiršti, pripirko jai rūbų už kelius

tūkstančius ir pasidarė ištikimas namų sargas. Jis ir dabar ateina int mane pasiklausti, ką ir kaip toliau daryti, vyras kartais pastebi, kad ji kažkokia kitokia pasidarė, ir bijo mano įtakos[,] ir tuo labiau ją daboja. O man to ir tereikia. Visos tos istorijos rezultate ji man apie savo jausmus nebekalba, su vyru labai gerai gyvena ir abudu patenkinti. Iš tokio didelio debesio lietaus nė lašelio nebuvo. O tu bijojai, kad aš nebūsiu stiprus, nebūsiu Tau ištikimas! [15]

Vanduk[,] mažutėlis mano! Tu nepyk, kad aš Tau apie tokius daiktus taip daug rašau, bet aš manau, kad aš turėjau tai nuo pradžios iki galo išpasakoti, kad tu jokio šešėlio nejaustum ir kad tu žinotum[,] kad aš tavo esu, ir kad nėra jėgos pasauly, kuri galėtų mane priversti Tau ištikimu nebūti! Aš nežinau, ar tu žinai, bet jei nežinai, tai žinok – aš nesu pažinęs moteriškės taip, kaip kiti yra pažinę, ir aš gyvenu[,] ir esu skaisčius dėl Tave! Aš nešiu Tau visą mano jaunystę ir pilnybę, visą gyvybę ir esybę – visa Tau atiduodu. Aš esu visas tavo, ir aš toks tegaliu būti, nes aš nesu toksai, kurį tu galėtai dalintis.

Tavo tėvui [16] aš parašiau trumpą laiškėlį – senai. Kelios dienos atgal pasiunčiau Švietimo minist. [17] Komisijai (express post [18]), kad Tau kuo greičiausiai siųstų piningus [19], tik dėl gelžkelio streiko, nežinau[,] ar laiškas išėjo iš Miuncheno. Aš jau [,]Oneginą[“] [20] išverčiau, perrašiau ir išsiunčiau. Bet dabar sumaniau vėl keletą dalykėlių rašyti – taip aš ir negaliu apsidirbt.

Mes miuncheniškiai irgi organizuojam studentų draugiją [21].

Vienas lietuvis – Gylis [22] – šiemet gavo filosofijos daktaro laipsnį ir pavasarį nori gaut medicinos daktaro laipsnį – baisiai nuobodus žmogus. Dar nuobodesnė jo prietelka – Galdikaitė [23]. Šiaulietis Stasys Jankauskas [24] – geras berniukas[,] tiktai nieko neišmano, jis pildo kurjerio pareigas lietuviams tarpusavy susisiekt. Varnauskas [25] su žmona (buvusia kunigaikšt. [26] Viazemka [27])[,] surusėjęs lietuvis[,] – jie abudu pavyzdingi tipai amžino ruso studento, studentauja kokius 8 metus ir dar tiek rengias. Tokie čia tai lietuviai.

Operoj mačiau [,]Zygfrydą[“] [28] – man baisiai nepatiko. Scena, dekoracijos, technika, muzika – visa pašėlęs daiktas, bet pačios operos tai ir nėra. Ypač paskutinis veiksmas. Kažkokia muzikos tironija, viską nustelbia, viską užmuša, scenoj – jokio veiksmo, jokio turinio. Baisiai keikčiau išėjęs iš operos. Noriu pažiūrėti kitų Wagnerio veikalų, tik nesulaukiu, kada jie eis.

Tai[,] matai, aš Tau prirašiau visokių niekų, nes mat šandie šeštadienis, buvau „Kammerspiele“ [29][,] ten irgi nepatenkino manęs, užmigti negaliu, tai ir sėdžiu pernakt. Kokie pas tave nesusipratimai su šeimininke? Ir abelnai, ką išgirsti iš Lietuvos[,] tai man parašyk – nes man niekas neparašo – koks skandalas buvo operoj? Kas redaguoja [,]Lietuvą[“] [30]?

O dabar labanaktis[,] Vandukai mano! Aš taip noriu Tave visą išbučiuoti! Veidą, akis, krūtinę – išbučiuoti, užliūliuoti ir taip karštai priglausti, kad Tavo širdies plastėjimas mano širdį siektų.

Labanaktis[,] Vandukėli!

Baliukas

KOMENTARAI

[1] Tuo metu Miunchene vyko geležinkelininkų streikas.

[2] Balys Sruoga gimė 1896-02-02.

[3] Izaras (vok Isar) – upė Vokietijoje. „Jis [Balys Sruoga] nepaprastai mėgo Izaro upę, kurios vanduo buvo labai mėlynas. Bavarai girdavosi, kad iš mėlyno Izaro vandens jie pagaminą skaniausią pasaulyje alų“ (Antanas Krušinskas, „[Atsiminimai apie Balį Sruogą]“, in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 113).

- [4] Albinas Rimka (1886–1944), Balio Sruogos bičiulis, studijavęs ekonomiką Frankfurte prie Maino, dažnai atvykdavęs į Miuncheną aplankyti Balio Sruogos.
- [5] str[aše] vok =gatvė.
- [6] vas[ario].
- [7] nusisamdž[iau].
- [8] vok = „Princo regento teatras“, koncertų salė ir operos teatras Miunchene, ten rodytos Richardo Wagnerio operos.
- [9] m[arkių].
- [10] b[ei] vok =prie, t. y. pas, per buto šeimininką (Simon).
- [11] auks[inų].
- [12] Kalbama apie Balio Sruogos gimtadienį. Boleslovo vardo diena minima rugpjūčio mėn. 19 d.
- [13] Toliau tęsiama anksčiau, prieš keletą dienų, pradėta tema apie „kvailą istoriją“, nutikusią Baliui Sruogai, gyvenusiam Seglo pensione, kur jo dėmesį meilindamasi bandė patraukti ištekėjusi kaimynė vokietė (žr. Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1922-02-01, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 464, l. 1r).
- [14] t[aip] t[oliau].
- [15] „Anais studijų metais jo [Balio Sruogos] nerišo jokia sistema, jis gyveno nesuvaržytas. Vienas JAV laikraštis siuntinėjo jam dolerių. Už kelis dolerius tada, infliacijos nuvargintoje Vokietijoje, galima buvo puikiai ir linksmi gyventi. Švabingo šiaurėje, Müncheno universiteto ir meno kvartale, netoli Anglų sodo, tylioje gatvelėje Sruoga buvo pasisamdęs kambariuką pas valdininko našlę. Ji motiniškai juo rūpinosi, savotiškai jį suprato, šiek tiek, žinoma, pasipelnydama. Pas jį retai kas užeidavo. Jokios moterys nesilankė. Iš viso atrodė, kad moterys jo gyvenime jokios rolės nevaicino. Palaida Švabingo bohemos moralė jam buvo svetima. Tik gerokai vėliau jis man patikėjo, kad mylįs savo lietuviškos tėvynės mergaitę ir esąs su ja susirišęs. Tai buvo jam kažkas šventa, į ką jis neleido nė gilyn išvelgti. Apie tą mergaitę – savo būsimą žmoną – jis kalbėdavo retai ir labai šykščiai. Man teko mažai sutikti žmonių, kurie buvo taip ištikimi kaip Balys Sruoga; ištikimas viskam, su kuo jį meilė surišo: žmonai, tėvynei, žemei, poezijos žodžiui“ (Erich Müller-Kamp, „Balys Sruoga Münchene“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 93).
- [16] Kazimieras Daugirdas (1865–1946), Vandos Daugirdaitės tėvas, Būgių dvaro prie Vieksnių savininkas, ūkininkas, Medemrodės girininkas. Toliau minimas laiškas neišliko.
- [17] minist[erijos].
- [18] angl =skubos paštas.
- [19] Balys Sruoga su Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisija buvo sudaręs sutartį dėl Alfredo ir Maurice'o Croiset *Graikų literatūros* vadovėlio vertimo, Vanda Daugirdaitė šį veikalą dalimis vertė iš prancūzų į lietuvių kalbą, Balys Sruoga redagavo, už vertimo darbą atlygį prašė siųsti į Berlyną Vandai Daugirdaitei.
- [20] Piotro Čaikovskio operos Eugenijus Oneginas, pastatytos pagal Aleksandro Puškino eiliuotą romaną *Eugenijus Oneginas* (*Evgenij Onegin*), libreto vertimas į lietuvių kalbą.

- [21] „Müncheno studentų branduolį iš pradžių sudarė veterinarijos studentai, Krašto apsaugos ministro stipendininkai. Mūsų buvo 5: Kostas Kanauka, Antanas Janulionis, Juozas Užupis, Juozas Vilimaitis ir aš. Atvykę čia 1921 m., jau radome Antaną Gylį; jis turėjo filosofijos daktaro titulą ir buvo bebaigiąs studijuoti mediciną. Berods tuo pačiu metu atvyko Marė Endziulaitytė (vėliau ištekėjusi už A. Gylio) ir Monika Galdikaitė, taip pat J. Petrauskas ir P. Ragalskis. 1921 m. lapkričio pradžioje atvyko Balys Sruoga. Universiteto raštinėje jis gavo visų lietuvių studentų adresus ir netrukus užmezgė su mumis ryšius. Jo iniciatyva ir buvo įsteigta draugija ir jo pasiūlymu pirmininku buvo išrinktas dr. Gylys; jis vadovavo, kol gyveno Munchene. Kitais metais draugija pagausėjo naujais studentais: kun. V. Mykolaitis-Putinas, kun. Garmus, Vera Bakšytė (vėliau ištekėjusi už buv. finansų ministro P. Karvelio), Domeikaitė, Vincas Užupis, dar vienas Užupis karininkas, Juozo Užupio brolis, du Šmulksčiai. Didele veikla draugija nepasižymėjo. Susirinkdavome pasišnekėti, pasidalinti mintimis. Buvo daromi pranešimai. Pvz., pirmininko pakviestas kunigas jėzuitas kalbėjo apie Dievo buvimą. Putinas-Mykolaitis – apie meną, Balys Sruoga – apie erotiką lietuvių liaudies dainose (viena jo disertacijos temų)“ (Stasys Jankauskas, „Iš studijų Munchene“, in: Balys Sruoga mūsų atsiminimuose, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 87).
- [22] Antanas Gylys (1894–1966), gydytojas psichiatras. 1917–1924 m. studijavo Miuncheno universitete.
- [23] Monika Galdikaitė-Kaunienė (1897–1981), mokytoja. 1921–1937 m. studijavo Miuncheno universiteto Filosofijos fakultete Vokietijoje.
- [24] Stasys Jankauskas (1899–1997), veterinarijos gydytojas. 1921–1927 m. Miuncheno universitete studijavo veterinariją.
- [25] Jonas Varnauskas, surusėjęs lietuvis, su juo Balys Sruoga mėgdavo žaisti šachmatais. Jonas Varnauskas su žmona Aliuša studijavo mediciną Miuncheno universitete (žr. Stasys Jankauskas, *op. cit.*, p. 88).
- [26] kunigaikšt[yte].
- [27] Viazemska[ja].
- [28] Richardo Vagnerio (Richard Wagner) opera *Zygyrdas (Siegried)*, pastatyta 1869 m. Ji priklauso operų teatrologijai *Nibelungų žiedas*.
- [29] Münchner „Kammerspiele“ vok =Miuncheno „Kammerspiele“, vokiečių teatro kompanija.
- [30] Baliui Sruogai išvykus studijuoti į Miuncheną dienraščio *Lietuva* vyriausiojo redaktoriaus pareigas perėmė žurnalistas Matas Bagdonas (1895–1957), kuris dienraštį redagavo 1921–1922 m.